

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Išleistuvių valsas

2013-01-11

ŽURNALAS: LITERATŪRA IR MENAS

TEMA: Proza

AUTORIUS: Alvydas Šlepikas

DATA: 2013-01

Išleistuvių valsas

Alvydas Šlepikas

Trijų karalių dieną, sausio 6-ąją, Rašytojų klube tradiciškai įteikta Rašytojų sąjungos premija, skiriama už meniškai brandų pastarųjų dvejų metų kūrinį. Šiometiniu laureatu tapo rašytojas, aktorius, režisierius, „Literatūros ir meno“ bendradarbis Alvydas Šlepikas už romaną „Mano vardas – Marytė“.

Vakare, kurį vedė LRS pirmininkas Antanas A. Jonynas, komisijos sprendimą paskelbė jos pirmininkas Rimantas Kmita. Romaną „Mano vardas – Marytė“, atskleidžiantį pokario Rytprūsių tragediją, „vilko vaikų“ situaciją, gvildeno literatūros kritikė Elena Baliutytė ir poetas Viktoras Rudžianskas, ištrauką perskaitė aktorius Ridas Jasilionis, grojo kompozitorius ir pianistas Tomas Kutavičius. Laureatas perskaitė naują novelę, jau tapusią 2012 m. trumposios prozos festivalio „Imbiero vakarai“ (Alytaus J. Kunčino viešoji biblioteka) laureate – „Išleistuvių valsas“.

Gintarui Grajauskui

– Į mokyklą šią negrįšim ir ant sienų jos nemyšim! – džiaugsmingai riaumojo Algis ir šlapinosi ant mokyklos pamatų.

Danius stovėjo kiek atokiau nuo klasiokų, rūkė ir žiūrėjo į dangų. Žvaigždės buvo neįtikėtinai didžiulės dar apyšviesiame, tyliame vakaro danguje, ir Daniui dingtelėjo, kad kažkas tikriausiai žiūri į dangų kažkur ir Afrikoj, ar Italijoje: taip pat žiūri ir taip pat mato tas pačias neįtikėtinai ryškias žvaigždes. Jam pasidarė keistai liūdna, tačiau giliai širdyje sukrebždeno nagais toks nenuorama žvėriūkštis – Danius suprato, kad pagaliau, pagaliau jis taps laisvas ir visos kelionės visas pasaulis bus jo.

– Nestovėk ant kelio, – stumteldamas Danių į šalį suuzgė Zigmąs.

Kai berniukai sugrįžo į aktų salę, direktorius sakė eilinę kalbą: kėlė į viršų šampano taurę ir visiems linkėjo plataus gyvenimo kelio, o svarbiausia – būti žmonėmis. Danius

stovėjo prie sienos netoli durų ir matė kaip jo motina, taip pat su taure rankoje, pribėgo prie direktoriaus ir apkabinusi pabučiavo jį, kiek sutrikusį nuo tokio moteriškės entuziazmo. Paskui atsisuko į visus, čia esančius, ir šūktelėjusi, „taip, svarbiausia, kad būtumėt žmonėmis, kad žmonėmis“, užsivertė apypilnę taurę, ištuštindama ją iki dugno. Mamos plaukai buvo išsidraikę, veidas įraudęs ir jame spindėjo begalinis, žvėriškas džiaugsmas. Danius nuleido akis į savo batus, kurie, kad ir išblizginti, seniai priminė dvi rupūžes.

- Nu, mergiotės ir berniokai, išgerkit ir jūs, šiandien jums jau galima! - subliuvo Zigmo tėvas, kišdamas artyn stiklinę ir kliukindamas degtinę. Danius kiek pasitraukė į šalį ir žiūrėjo, kaip po salę ima suktis išsipuošę klasiokų tėvai ir mokytojos.

- Blet', Ryžas, visio, viskas, nebespardysiu daugiau tavo subinės. Supranti tu? Nebespardysiu ir tavo snukelio daugiau nematysiu - ar pailgsi manęs, Daniau?

- Algi, palik tą durnelį ramybėj nors šiandien.

- Nu, bet gerą kostiumėlį tu čia išleistuvėm įsitaisei - pyzdiec, toks pats kaip tavo perukas, tu dabar ryžas nuo galvos iki kojų!

Danius stovėjo ir nieko nesakė. Ką jis galėjo sakyti? Kostiumas tikrai buvo rudas, beveik raudonas kaip jo plaukai. Motina pataisė amžinatilį patėvio kostiumą, kuris buvo beveik nenešiotas, tik baisia per didelis berniukui. Stovėjo dabar Danius prie sienos ir jautėsi tam kostiume tarytum maiše.

Netikėtai prie sūnaus pripuolė motina. Ji laiminga, linksma ir patenkinta - jos vaikas, jos taip sunkiai augintas vaikas, kuriam ne visada užteko net normalaus maisto, štai stovi dabar gražus ir tiesus, ir Antano kostiumas, kurį ji kaip mokėdama susiaurino, vis dėlto taip gražiai gula ant jo tokios liesos dar figūros.

- Ko tu nešoki, Daniau? Kviesk mergaites. Šokit, vaikai, šiandien juk jūsų šventė!

Danius tylėjo, jis norėjo, kad motina kuo greičiau pasitrauktų, jam buvo gėda savo batų ir savo kostiumo, jis nežinojo kur dėti rankas. Svarbiausia - jam buvo gėda dėl motinos, tokios neišsilavinusios, tokios netinkančios čia tarp tų visų kostiumuotų, šlipsuotų klasiokų tėvų, gėda dėl raudono jos veido, jos entuziazmo, dėl žalios, blizgančiais gėlių raštais marguojančios jos suknelės, dėl to, nuo jos sklindančio kvapo, kuris įsismelkia į visų lapių fermoje dirbančių moterų plaukus, drabužius ir rankas taip, kad nepermuša joks odekolonas.

- Kodėl nešokat, mergaitės? - kreipėsi motina į netoliese susimetusias būrelin klasiokes. - Griebkit Danių, pažiūrėkit koks mano sūnus, koks gražuolis, o šokt kaip moka, pati mokinau!

- Mama!

- Ko stovi, kviesk mergaites, - pasakė motina Daniui ir palietė sūnaus veidą ranka, tarsi norėdama įsitikinti, kad čia tikrai jos sūnus, pagaliau toks subrendęs, tačiau toks vaikiškai nedrąsus ir naivus.

Danius norėjo prasmegti skradžiai žemę. Klasiokės žvilgčiojo jo pusėn ir kažką besijuokdamos kuždėjosi, ironiškos, pašaipios šypsenėlės iškreipė jų lūpas.

Motina išsitempė sūnų į salės vidurį ir jie šoko.

- Vedžiot mane, kodėl aš tave turiu vedžioti, juk mokiau, - tyliai sukuždėjo sūnui mama.

Danius jautė kaip visi žiūri, kojos linko tarytum bulvių daigai, prakaitas mušė ir berniukui atrodė, kad šitas šokis nesibaigs niekada. Motina tikrai jį buvo išmokiusi valso, vakarais jie sukdavosi tuščiam kambary ir sūnus prakaituodamas mindė mamai kojas.

- Išvesk kokią klasiokę pašokti, nebūk gi stuobrys... Koks tu gražus, sūneli, aš tavim

taip didžiuojuos.

- Mama, tu girta...

Šokis pasibaigė, visi vėl sugužėjo prie stalų. Danius sėdėjo beveik pačiam gale. Motina pasiėmė vyno taurę ir nuėjo prie direktoriaus, kažką jam pasakė, direktorius nusikvatojo, tada jie susidaužė taurėmis, abu išgėrė.

Danius įbedė akis į priešais padėtą lėkštę, kurioje draugiškai gulėjo apgrauštas vištos šlaunelės kaulas ir ananaso žievė.

- Einu namo, jau atsisveikinau su direktorium, tau bus ramiau, nebūsi toks įsitempęs. Pasilinkmink gerai, - pasakė priėjusi motina ir drėgnom lūpom pabučiavo į skruostą.

Danius suprato, kad turėtų ją palydėti. Jeigu ne iki namų, tai bent iki durų. Tačiau nejudėjo iš vietos, tik žiūrėjo į prišnerkštą lėkštę.

Vėl skambėjo muzika, kažkas šoko, kažkas žvengė. Zigmo tėvas, atsisėgęs švarką, toliau pilstė degtinę visiems iš eilės ir iš kiekvieno reikalavo išgerti iki dugno. Eilė artėjo prie Daniaus ir berniukas nusprendė, kad reikia išeit parūkyti. Jis atsistojo ir netikėtai pamatė sugrižtančią motiną. „Blet', ta dūra Ryžo močia vėl sugrižta“, - išgirdo Danius.

Mama priėjo artyn. Ji atrodė sutrikus.

- Kodėl sugrižai? - paklausė vaikas.

- Dar man taip nėra buvę... išėjau iš mokyklos ir nežinau kur namai. Einu ten, einu ten, ir nesuprantu kur reikia eiti - galva susisuko... vėjas didelis, medžiai šniokščia, matau kažkokias šviesas, o kur namai - nežinau.

- Kaip nežinai kur namai? Išėjai pro duris, eini tiesiai pro akacijas, tada kairėn, tada paeini gatve ir namai...

- Suprantu, bet taip susisuko, taip susisuko galva, kad dar taip nebuvo. Tikrai taip nebuvo, einam Daniuk, einam - palydėk, sarmata ir prašyt, bet tikrai nerandu namų, tik nesakyk niekam - palydėk ir viskas.

Kai išėjo į lauką, pamatė, kad viskas keistai pasikeitė - medžių šakos draskė elektrinį nakties kūną, žvaigždžių nebebuvo matyti, juodi debesys buvo užgulę dangų ir dusliai vis sugausdavo bažnyčios varpas, įsuptas vėjo.

Danius ir motina ėjo akacijų alėja, paskui pasuko palei šventoriaus sieną, nuėjus toliau nuo mokyklos tapo tamsu, nors į akį durk. Kažkas triokštelėjo, matyt, nulūžo seno klevo šaka, pasipylė kibirkštys nuo elektros laidų ir užgeso keli dar švytėję miestelio namų langai.

Jie ėjo į priekį, tačiau Danius jau nebebuvo tikras, kad eina teisinga kryptim. Motina laikėsi tvirtai įsikibusi sūnui už parankės ir taip pat nieko nematė. Tamsa plūdo iš visų pusių ir rodos tirštėjo.

Tolimoj kažkas suriaumojo, sugaudė, paskui kažkas nugrumėjo kaip vasarą gruma griautinis, padangę akimirksniui nutvieskė šviesos, tačiau jos nieko neapšvietė.

- Ar ten tik ne gaisras? - baimigai ištarė motina.

Tikrai kažkur toli žėravo pašvaistė, o pro vėjo siautimą ir staugsmą vis prasimušdavo grėsmingi, neaiškūs garsai.

Jie sustojo, nes abu nežinojo kur eiti.

Ir tada tarytum perrežta didžiuliu peiliu plyšo juodų debesų marška, dengusi dangų, ir tame pjūvy pasirodė didžiulė aštri pilnatis. Pasaulis prisipildė kontūrų, medžių siūbavimo, grėsmingų nakties formų. Vėjas nerimo.

Ėmė darytis keistai karšta ir berniukas užuodė degėsių tvaiką.

- Daniuk, - šūktelėjo motina ir tartum replėm sugniaužė sūnaus ranką. - Viešpatie, kas tai, Daniuk?

Dabar matė ir Danius – kažkas didelis, tiesiog milžiniškas kilo virš jų, sunku buvo patikėti, tačiau tas kažkas užkliutė priešais augusį milžinišką medį ir nulaužė storas, galingas šakas.

Jie stovėjo apimti siaubo, o šakos krito žemėn ir tik per plauką neužkliudė žmonių. Kojos rodės išleido šaknis, įsikirto į žemę ir neleido judėti iš vietos. O nuo to milžiniško silueto plūdo nepakeliama smarvė, kurią nešė galutinai įsisiautėjęs vėjas.

Tas didžiulis, milžiniškas siluetas atsisuko į žmones ir jie pamatė dideles tarytum dvi pilnatys žvėries akis.

– Bėgam, sūnau, bėgam, – sušuko motina.

– Mama, – sušuko sūnus.

Jie puolė bėgti, klupdami ir griūdami, krūmų šakos braižė jiems veidus. Jie girdėjo, kaip už jų lūžta ir klykia virstantys medžiai.

Staiga pliūptelėjo liepsna, kuri nutvieskė viską aplink – medžius, kreivašaknius išrautus ir kažkodėl suverstus vienas ant kito kelmus, armatūros gabalus ir kažkokias metalo nuoplaišas. Jie pargriuvo, slėpdamiesi už didelės akmenų krūvos, ir ugnis jų nepalietė, tačiau aplinkui dabar, rodės, degė pati žemė.

Danius išlindo iš už akmens ir išvydo, kad žvėris jau visai netoli.

Motina sugriebė sūnų už rankos ir jie leidosi bėgti tolyn, patys nežinodami kur. Staiga Danius paslydo, krito ant žemės nusibrozdindamas veidą, susitrenkdamas alkūnę. Jis gulėjo ant žemės ir žiūrėjo, kaip didžiulė bjauri ir šnopusianti galva artėja prie jo, o milžiniškose akyse aiškiai matėsi gyvatiški vyzdžiai. Žvėris kiek prasižiojo ir Danius pajuto, kad iš jo gerklės plūsta didžiulis karštis, tarytum ten būtų žėravus aukštakrosnė.

Danius žiūrėjo į tą siaubingą padarą ir suprato, kad dabar mirs. Žvėris keistai palingavo galvą į šonus, tarytum višta, pamačiusi slieką, ir prasižiojo dar labiau. Tą akimirką nuskambėjo motinos balsas. Daniaus mama, gindama sūnų šoko tarp jų – tarp sūnaus ir to padaro, paskui, kažką desperatiškai klykdama, bedė nugriebtu nuo žemės aštriu strypu žvėriui į šnerves. Žvėris suriaumojo, nusipurtė ir tada staigiu judesiu griebė Daniaus motiną siaubingais nasrais, pilnais didžiulių dantų, supurtė ją tarytum garnys žuvį: girdėjosi kaip treška lūžtantys motinos kaulai, trykstelėjo kraujas, užtikšdamas Daniui ant veido, tada žvėris užvertė galvą ir, bjauriai trūkčiodamas šlykščiu žvynuotu kaklu, prarijo savo auką. Danius matė, kaip dingsta tuose bjauriuose nasruose motinos kojos.

Širdis rodės iššoks ir norėjosi pabusti, tačiau tai buvo ne sapnas.

Žvėriui iš šnervės stirksojo motinos įvartytas aštrus medinis baslys ir bėgo juodas dvokiantis kraujas. Žvėris purtė galvą, trynė snukį į žemę, riaumojo iš skausmo ir Danius jam neberūpėjo. Paskui dar kartą atsirūgo ugnim taip, kad užsiliepsnojo ažuolo šakos, pasisuko, išskleidė didžiulius galingus sparnus, kurie uždengė dangų, sumosavo ir sunkiai sunkiai, laužydamos viską aplinkui pakilo, apsuko kelis ratus debesų priverstam danguje ir nuskrido.

Keletą akimirkų Danius gulėjo ant žemės ir žiūrėjo į erčiose spindinčias žvaigždes. Tvieskė aštri ir pikta pilnatis, vėjas rimo.

Pagalčiau jis atsikėlė nuo žemės. Skaudėjo sumuštą ranką ir subraižytą, lipnų nuo kraujo veidą.

– Mama. Mama, – tyliai ištarė Danius.

Tačiau jis buvo vienas.

Apsidairė aplinkui ir viskas tarytum atsikeitė, tarytum nuo akių nupuolė koks valktis – jis buvo miestelio pakrašty, aiškiai matė kaimynų namus.

Įsiklausė.

Visur buvo tylu, tik nuo mokyklos vėjas nešė muziką.

Iš tolo, tarytum pro laiko dulkes, graudžiai ir beviltiškai skambėjo išleistuvių valsas.